

Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 24.12. 2014 г. № 1249 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3961&p0=C21401249>

8. Правоохранительные органы расследуют схему вывода из РФ почти 700 млрд рублей [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://news.rambler.ru/27030795/>

9. Податкова ліквідувала "конверт" з обігом 200 мільйонів гривень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2016/08/3/601316/>

10. Підсумки роботи за 2014 рік: ДСФМ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2015/20150223/zvit_2014.pdf

11. Кабмін створив Раду боротьби з відмиванням грошей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukr.lb.ua/news/2016/09/14/345109_kabmin_stvoriv_radu_borotbi_z.html

УДК 336.7:35.077.6:061.1ЄС

НОВАЦІЇ ЧЕТВЕРТОЇ ДИРЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ

Єгоричева С. Б.

Євроінтеграційна спрямованість розвитку України передбачає, що нормативно-правова база нашої держави повинна наближатися до положень права ЄС, реагувати на їх зміни та вдосконалення, зокрема, у такій актуальній у сучасних умовах сфері, як протидія відмиванню злочинних коштів та фінансуванню тероризму. У травні 2015 року, після дворічного обговорення, Європейським парламентом була прийнята Директива (EU) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму («Четверта директива») [1], що має бути імплементована у внутрішнє законодавство держав-учасниць до 26 червня 2017 року. Вона спрямована на протидію новим загрозам, що з'явилися після ухвалення аналогічної директиви 2005-го року, та врахування вимог опублікованої редакції Рекомендацій FATF (2012 р.).

Актуальність аналізу нових положень Четвертої директиви ЄС обумовлена тим, що їх імплементация у законодавство України визначена важливим напрямом вітчизняної Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї

масового знищення на період до 2020 року [2].

Одна з основних ідей Четвертої директиви, яка спрямована на протидію не лише відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, а також ухиленню від сплати податків, полягає у необхідності створення у державах-членах ЄС централізованих реєстрів кінцевих бенефіціарів місцевих компаній, трастів, фондів, незважаючи на визнання того факту, що реалізація цієї вимоги є надзвичайно витратною справою. Втім, саме анонімні компанії або «компанії-оболонки», в яких відомі лише їх номінальні власники, є важливою ланкою здійснення протиправної діяльності.

Бенефіціарами визнаються особи, які прямо або непрямо володіють більше 25% статутного капіталу компанії або прав голосу у ній або іншим чином мають можливість її контролювати; якщо таких не було встановлено – особи, які займають вищі керівні посади. Усі компанії, трасти й фонди повинні одержувати і зберігати повну, актуальну і достовірну інформацію стосовно своїх бенефіціарних власників, яка має містити їх ім'я, дату народження, національність/громадянство, місце постійного проживання, тип бенефіціарного володіння та його частку.

Тривала дискусія стосовно міри відкритості таких реєстрів, яка передувала ухваленню Четвертої директиви, завершилася прийняттям компромісного рішення про те, що їх публічність буде визначатися кожною країною самостійно. Проте навіть за умови закритості для широкого загалу, інформація реєстрів має бути доступна для компетентних органів й підрозділу фінансової розвідки держави, зобов'язаних осіб (у вітчизняній термінології – суб'єктів первинного фінансового моніторингу) та будь-якої особи або організації, яка може продемонструвати законний інтерес (хоча сутнісні характеристики останнього у документі не визначені). Директивою передбачені і серйозні санкції за недотримання правил визначення та збереження інформації про бенефіціарних власників. Зокрема, для банків та постачальників фінансових послуг максимальна сума штрафу становитиме не менше 5 млн. євро або 10% обсягу загального річного обороту.

Доцільно зазначити, що Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – базовий Закон) [3] встановлення кінцевих бенефіціарів юридичних осіб розглядається як необхідна складова ідентифікації та верифікації клієнтів, проте не ставиться завдання узагальнення цієї інформації.

Новим елементом Четвертої директиви ЄС став поглиблений ризик-орієнтований підхід, який реалізовуватиметься на чотирьох рівнях:

- Європейського Союзу - Єврокомісія що два роки має готувати звіт,

де зазначаються сфери внутрішнього ринку, які піддаються найбільшому ризику, та ризики, пов'язані з кожним відповідним сектором;

- держав-членів - проведення національної оцінки ризиків;

- зобов'язаних осіб - виявлення та оцінка ризиків відмивання коштів і фінансування тероризму, що притаманні їх клієнтам, країнам або географічним регіонам, продуктам, послугам, транзакціям або каналам доставки;

- наглядових органів - встановлення частоти та інтенсивності виїзного та дистанційного нагляду на основі профілю ризику зобов'язаних осіб та на основі ризиків відмивання коштів і фінансування тероризму у відповідній державі-члені.

Порівнюючи ці положення з вітчизняним базовим Законом, варто відзначити недостатню, на наш погляд, увагу само до останнього рівня, оскільки у законі не розкривається механізм здійснення суб'єктами державного фінансового моніторингу нагляду з урахуванням оцінки ризиків й це лише зазначається як одне з їх повноважень (п. 3 частини другої статті 14 Закону).

Що ж стосується такої відмінності Четвертої директиви ЄС від попередньої, як розповсюдження процедури поглибленої ідентифікації та встановлення високого рівня ризику на всі категорії (а не лише національних) публічних діячів та пов'язаних з ними осіб, то у національному законодавстві ці питання вже всебічно відображені.

У Четвертій директиві набули подальшого розвитку засади діяльності національних підрозділів фінансової розвідки (ПФР), які повинні бути операційно незалежними та автономними. Для вільного виконання своїх функцій вони мають забезпечуватися адекватними фінансовими, людськими та технічними ресурсами. Особлива увага звертається на посилення співробітництва ПФР держав-членів, зокрема, у сфері обміну інформацією. Проте спостерігається відсутність у документі єдиних підходів до визначення природи і механізму діяльності ПФР, які, як відомо, можуть бути «адміністративного», «прокурорського» або «поліцейського» типу, причому всі різновиди мають місце у країнах Євросоюзу. Наявність різного спектру повноважень підрозділів фінансової розвідки може спричинити проблеми в їх співробітництві.

Важливою новацією нової директиви ЄС є посилення режиму захисту персональних даних, який би, одночасно, не ставав на заваді цілям протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Основними засадами дотримання недоторканності приватного життя у цій сфері визначено: збереження інформації щодо ідентифікації клієнтів впродовж п'яти

років після закінчення ділових відносин з ними або після дати випадкової транзакції, після цього дані мають видалятися; інформування клієнтів перед встановленням з ними ділових відносин про те, яким чином їх персональні дані можуть бути використані; використання даних лише для тих цілей, для яких вони були отримані; недопустимість використання отриманих персональних даних з комерційною метою.

Із забезпеченням фундаментальних прав людини пов'язано і уточнення, порівнюючи з попередньою директивою ЄС, обов'язків професійних юристів, зокрема, адвокатів щодо інформування ПФР стосовно фактів, що стали їм відомі у процесі професійної діяльності й можуть бути пов'язані з відмиванням коштів. Згідно з Четвертою директивою, право на справедливий судовий розгляд забезпечується зобов'язанням юристів надавати відповідну інформацію, якщо вони беруть участь, діючи від імені та для клієнта, у будь-якій фінансовій транзакції або операції з нерухомістю, або надаючи допомогу з планування чи здійснення операцій для клієнта, що стосуються купівлі/продажу нерухомості або господарюючих суб'єктів, управління фінансовими активами клієнта, відкриття або управління рахунками, організації внесків, необхідних для створення компанії. Зазначене положення міститься і у базовому Законі (ст. 8), проте лише в аспекті «задіяності» юристів в операції, що децю звучує вимоги директиви.

Наприкінці варто зазначити, що ще до настання терміну імплементації Четвертої директиви у національне законодавство держав-членів, враховуючи зростання загроз, пов'язаних з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, Європейська Комісія у липні 2016 р. запропонувала внесення до неї нових поправок, які необхідно врахувати при вдосконаленні законодавства України у цій сфері.

Література:

1. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32015L0849>
2. Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року [Електронний ресурс] : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1407-р. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015-%D1%80>.
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [Електронний ресурс] : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1702 - VII. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.